

Г. В. Возняк

Регіональний розвиток: сутність і методологічна основа

Розглянуто теоретичні підходи до розуміння сутності поняття «регіон» з позицій: територіального, системного та управлінського підходів. Запропоновано класифікацію регіонів за певною класифікаційною ознакою. Подано авторські висновки та узагальнення щодо власного бачення сутності цього терміна. Висвітлено теоретико-методологічні основи «регіонального розвитку» в теоретичній і методологічній площині. Наведено закони, принципи та чинники регіонального розвитку. Систематизовано інструменти фінансування регіонального розвитку та можливе інституційне забезпечення. Виокремлено типи та моделі регіонального розвитку. Сформульовано власне бачення регіонального розвитку. Доведено, що вектор розвитку регіону має бути орієнтований на зниження дотаційності, забезпечення саморозвитку шляхом активізації внутрішніх потенційних можливостей. Сучасна політика регіонального розвитку має базуватися на такій парадигмі, яка б враховувала інтереси регіонів, здобутки міжсекторального співробітництва, децентралізацію влади та збалансованість (бюджетну, економічну, соціальну і політичну).

Ключові слова: регіон, зростання, розвиток, регіональний розвиток, міжрегіональна інтеграція, збалансованість.

Упродовж останніх десяти років ми є свідками трансформаційних процесів, що відбуваються у світовій економіці та стрімко змінюють характер взаємовідносин між суб'єктами управління та модифікують їх. У цьому контексті держава як замкнений економічний простір діяльності субнаціональних утворень поступово втрачає сенс, натомість значимість регіонів суттєво зростає. Іншими словами, акценти економічних перетворень з національного рівня зміщуються на регіональний, а отже роль держави в управлінні економікою невпинно скорочується, а перехід від єдиного «управлінського центру» регіонального розвитку до багаточастрицької регіональної політики та дієздатного місцевого самоврядування – неминучий.

У цьому контексті питання дослідження сутності регіонального розвитку, зростання ваги регіонів в умовах нестабільних макроекономічних трендів, а також у силу динамічних змін у соціально-економічному житті країни набувають особливої значимості та потребують додаткових розвідок.

Своєчасність цієї проблематики продиктована необхідністю поглиблення теоретико-методологічних засад дослідження під впливом процесів глобалізації, європейської інтеграції та децентралізації влади.

Проблеми регіонального розвитку критично осмислюються у вітчизняних і зарубіжних наукових дослідженнях. Серед фахівців України варто виокремити роботи таких дослідників, як: М. І. Долішній, С. І. Дорогунцов, Л. Г. Чернюк, П. П. Борщевський, Л. Т. Шевчук, І. З. Сторонянська, В. І. Чужиков та ін. [1; 2; 4; 5; 11]; серед зарубіжних – О. А. Єрохіна, Т. М. Фадеева [7; 17]. Водночас, розробляючи питання вдосконалення фінансових основ регулювання розвитку регіонів, видається за доцільне звернутися до питання дослідження їх методологічних основ.

Метою статті є поглиблення теоретико-методологічних положень регіонального розвитку в контексті соціально-економічних трансформацій.

Одним з ключових понять при дослідженні теоретичних підходів до регіонального розвитку є «регіон», тому необхідно визначитись із його змістовним наповненням. Серед фахівців-регіоналістів не існує усталеного бачення щодо розуміння сутності цього поняття. Слід зазначити, що методологічні підходи до визначення сутності поняття «регіон» та проблем регіонального розвитку не є сталими, а еволюціонують у процесі змін економічної реальності: від класичних теорій (де

регіон – це нагромадження природних ресурсів, населення, засобів виробництва тощо) до сучасних теорій (де регіон – це багатофункціональна система з інноваційним вектором розвитку).

У сучасній економічній науці найбільшого поширення набули чотири парадигми регіону: *регіон-квасідержава* (середовище, у якому формуються конкурентні переваги економічних суб'єктів), *регіон-квасікорпорація* (квасікорпорація, яка конкурує з іншими регіонами-квасікорпораціями за збереження та залучення трудових ресурсів, залучення інвестицій, створення нових і збереження діючих підприємств тощо), *регіон як інституційна одиниця* (економіка регіону розглядається з позиції її потенційних можливостей і враховує базові поняття інституціоналізму: інститути, ринок, організації), *регіон-соціум* (стійка соціально-економічна сукупність людей, об'єднана соціальним, культурним, політичним, економічним, екологічним простором). Іншими словами, будучи суб'єктом економічних відносин, а не тільки носієм природних, людських, економічних ресурсів, у сучасній регіоналістиці регіон розглядається як поліфункціональна та багатоаспектна система. Регіони поділяють на території для досягнення певної мети та для вирішення конкретних завдань. В основі економічного виділення регіонів може лежати територіальний поділ праці, завдання адміністративного управління чи необхідність вирішення специфічних проблем соціально-економічного розвитку територій.

У сучасних умовах розвитку економіки регіони і території функціонують у багатовимірному економічному просторі з нескінченною кількістю міжрегіональних взаємодій, а тому термін «регіон» трактується надто широко та неоднозначно. Аналіз наявних теоретичних підходів з цієї проблематики засвідчує існування низки підходів до розуміння сутності поняття «регіон»: економічний, соціальний, просторовий, політичний, системний тощо. Однак більшість вітчизняних і зарубіжних дослідників «тяжіють» до *територіального* підходу при визначенні цього поняття.

Вітчизняні регіоналісти (думку яких автор поділяє) теж підтримують територіальний підхід до трактування сутності регіону та вважають, що «регіоном є певна територія в межах однієї чи декількох держав, яка є однорідною за певними критеріями (економічними, демографічними, екологічними, етнічними, соціальними, культурними) і за цими критеріями відрізняється від інших територій», при цьому ці ознаки мають характеризуватися єдністю і цілісністю, мають бути комплексуючими [1]. У визначення поняття «регіон», як правило, закладають чотири умови [2]:

- регіон – це територіальне утворення;
- регіон – це частина цілісної соціальної та адміністративної системи, тому він має володіти її основними рисами;
- регіон має характеризуватися певною господарською спеціалізацією;
- регіон – це певна соціально-економічна система.

Для України можна виділити такі відносно однорідні регіональні структури: регіон – область, регіон – економічний район, регіон – адміністративний район. У межах міжнародного поділу праці склалися наднаціональні та транснаціональні регіональні утворення. У Законі України «Про стимулювання розвитку регіонів» [3] регіон ототожнюється з обласним рівнем адміністративно-територіального поділу. У сучасній економічній і політичній практиці регіонами є адміністративно-територіальні одиниці країни (зазвичай регіони мають відповідати рекомендаціям ЄС щодо NUTS-2). Такої ж думки (яку автор теж поділяє) притримуються і вчені-регіоналісти ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України» [4].

Основними характерними ознаками регіону є [5]:

- територіально-виробнича структура, обтяжена економічними зв'язками в сукупності усіх міст і населених пунктів адміністративної території (області);

- інтегроване економічне середовище з переважно замкнутим виробничим циклом;
- виробництво кінцевої продукції на основі регіонального розподілу праці;
- функціонально-просторове середовище, де узгоджуються всі наявні на певній території чинники економічного відтворення;
- єдина комунікаційна, транспортна й економічна система;
- відносна самостійність господарювання в межах єдиного виробничого комплексу, забезпеченого власними трудовими, матеріальними і фінансовими ресурсами;
- регіональний ринок товарів і робочої сили та ринкова інфраструктура.

Європейські інституції поняття «регіон» визначають як «прямо підпорядкований рівень після державного» та виділяють: місцевий, районний (окружний) і регіональний рівні. Асамблея європейських регіонів, яка в 1996 р. прийняла декларацію з регіоналізму, розглядає регіон як «територіальне утворення, сформоване в законодавчо встановленому порядку, є на порядок нижчим рівнем за загальнодержавний та наділений політичним самоврядуванням» [6]. Взагалі кажучи, концепція європейського інтегрального федералізму, розглядаючи поняття «регіон», виходить з того, що «інтегруючий політичний організм взаємодіє не з людьми, а з політично організованими територіями, тобто з локальними, регіональними об'єднаннями, самоврядними і автономними» [7].

У науковій літературі досить часто розглядається *системний підхід* до розуміння сутності поняття «регіон». До слова, на думку А. І. Гаврилова, регіон як соціально-економічна система може бути представлений сукупністю п'яти основних підсистем, а саме: системоутворююча база, системообслуговуючий комплекс, екологія, населення, інфраструктура ринку [8].

Регіон як цілісну систему зі своєю структурою, функціями, зв'язками із зовнішнім середовищем, історією, культурою, умовами життя населення характеризують: значна кількість взаємопов'язаних підсистем різних типів з локальними цілями; багатовекторність управління; ієрархічність структури; значне запізнення координуючого впливу за високої динамічності елементів; не повна визначеність їх стану [9].

Досліджуючи регіон як *об'єкт управління*, зазвичай розглядають його складові: економіко-географічну структуру, виробничо-технологічну, соціально-демографічну та структуру обслуговування [10]. У цьому контексті В. І. Чужиков доводить, що при формуванні нової парадигми регіонального розвитку (інтегральної), регіони доцільно розглядати як «складні об'єднані ієрархічні комплекси різного таксономічного рівня», причому вони можуть виконувати роль ланки в технологічному ланцюзі виробництва продукції, так і визначати динаміку соціально-економічного розвитку і міжнародну спеціалізацію держави загалом [11].

Таким чином, підсумовуючи вище зазначена, важливо акцентувати на тому, що:

- 1) такі поняття як «регіон», «регіональна система» та «територія» надто часто ототожнюють, при цьому обов'язково наголошують на адміністративній складовій;
- 2) не існує уніфікованого визначення поняття «регіон» та соціально-економічних процесів, що в ньому відбуваються. Важко не погодитись з думкою Е. Айзмана, який стверджує, що «ієрархію регіонів визначає тільки наукова проблема. Регіон детермінований тим питанням, вивченням якого ми займаємося ... варто нам тільки заглибитися в чисто просторове теоретизування і дефініція «регіон» зникає» [12];
- 3) регіон є підсистемою соціально-економічної системи країни, яка, з одного боку, гарантує збереження автономності інтересів окремих регіонів, з другого, – зацікавлена у досягненні загальнонаціональних стратегічних цілей розвитку країни;

- 4) специфіка регіону та автономність його інтересів визначається економічними, географічними, політичними, соціально-культурними та іншими особливостями, які впливають на соціально-економічні процеси;
- 5) регіон варто розглядати як поліструктурну систему з безліччю стійких взаємозв'язків між економічними утвореннями одного рангу, котрі, своєю чергою, визначають існування порядку вищого рангу;
- 6) багатозначність поняття «регіон» породила різноманітність підходів до їх класифікації (рис. 1);

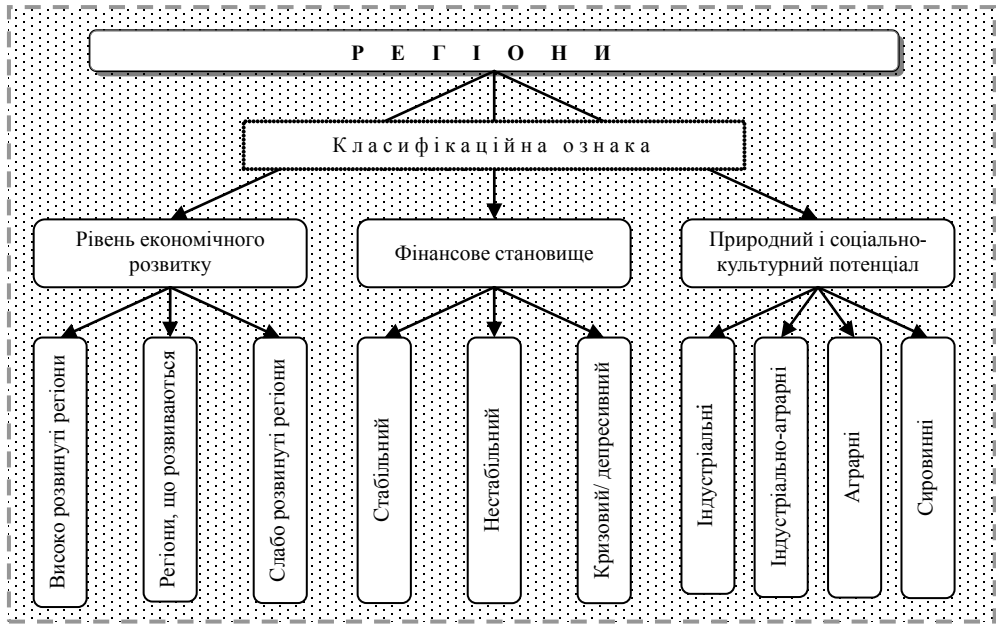

Рис. 1. Класифікація регіонів

* Складено автором.

- 7) регіон як самоорганізована та самодостатня система має на основі активізації внутрішнього економічного потенціалу забезпечувати самостійно свій розвиток.

Надалі увага буде приділена розгляду теоретико-методологічних підходів до розуміння змісту понять «зростання та розвиток», позаяк вони є визначальними в цьому дослідженні. У буквальному розумінні розвиток визначається як процес переходу з одного стану в інший, досконаліший, перехід від старого якісного стану до нового якісного стану, від простого до складного, від нижчого до вищого [13].

З діалектичних позицій розвиток розглядають як методологічну основу пояснення історії, природи, суспільства й пізнання [14]. У науковій літературі існує чимало підходів до розуміння сутності поняття «розвиток». Що ж стосується економічного розвитку, то він є складним, комплексним поняттям, яке включає економічне зростання, а також інші кількісні та якісні показники, оцінюється на основі статичних показників. Економічне зростання є ключовою детермінантою та характеристикою розвитку, позаяк у довгостроковій перспективі тільки воно (зростання) здатне забезпечити приріст ресурсів, а відтак і підвищення добробуту населення. Ці поняття перебувають у тісному взаємозв'язку, а тому питання розвитку не можна розглядати відособлено від зростання (без зростання немає розвитку). Економічне зростання визначає розвиток регіону та слугує базою для оцінок розвитку регіону.

У класичному розумінні економічне зростання – це показник збільшення реального випуску товарів і послуг протягом певного періоду, має кількісний вимір у категоріях поточних або фіксованих цін, є агрегованим кількісним показником приросту ВВП, який розраховується на єдиній методологічній основі [15]. При оцінці зростання в регіональному зрізі показники рівня та динаміки (ВРП на одну особу, інвестиції, споживання, рівень зайнятості, обсяги виробництва тощо) порівнюють із середніми значеннями по країні. Результати розрахунку інтегральних показників дозволяють провести ранжування та визначити: аутсайдерів, розвинені та ті, що розвиваються.

Зростання може бути «позитивним» (якщо реальні обсяги ВВП в аналізованому періоді перевищують його рівень у базовому році) або «негативним», вимірюється темпами зростання. Розрізняють *екстенсивне економічне зростання* (при якому збільшується кількість залучених у процес виробництва ресурсів) та *інтенсивне* (при якому зростає їхня віддача чи ефективність використання). Важливо наголосити, що у довгостроковій перспективі розвиток (економічний) може бути забезпечений лише зростанням (економічним), натомість зростання не завжди свідчить про розвиток і навпаки – економічний спад не завжди означає зниження рівня економічного розвитку [15]. Уповільнення економічного зростання з точки зору концепції самоорганізації не означає уповільнення темпів економічного розвитку, як це нерідко стверджується. Навпаки, економічний розвиток, тобто якійсь перетворення економіки, зміна траєкторії її руху пов'язана з революційними змінами її структури і функціонування, частіше має місце в періоди уповільненого економічного зростання або навіть спаду виробництва і припадає на періоди найглибших циклічних криз надвиробництва [16].

Регіональний розвиток за своєю суттю – це економічна концепція, яка враховує взаємний вплив економічної діяльності та інтеграції ринків на територіально-географічні об'єкти. Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що розвиток теорії і методології регіональних досліджень лежить у площині поглиблення предмету досліджень, шляхом переосмислення нових процесів і явищ, що, своєю чергою, потребує ґрунтовного вивчення закономірностей, принципів, факторів, інструментів тощо регіонального розвитку (рис. 2).

Процеси регіонального розвитку обумовлюються дією загальних і спеціальних законів економіки, які відображають об'єктивні взаємозв'язки та взаємозалежності в процесі виробництва, розподілу та споживання певних благ. Закономірності регіонального розвитку відображають причинно-наслідкові зв'язки та не однозначну залежність (скоріше ймовірнісну), а це означає, що результат дії зовнішніх збурень є передбачуваним, але точність такого передбачення може відхилитися від початкового стану. Серед основних законів регіонального розвитку слід виокремити:

1. *Закон територіального зростання виробництва та вирівнювання рівнів соціально-економічного розвитку регіонів* (базується на поступовому розвитку виробничих сил, що зумовлений дією низки чинників: інноваційних, інформаційних, інтелектуальних. Передбачає рівномірний територіальний розподіл виробництва, конвергенцію регіонів за соціально-економічними показниками розвитку. У випадку нерівномірного зростання – відбувається вирівнювання рівнів розвитку. Диференціацію соціально-економічних індикаторів контролює уряд).
2. *Спеціалізації міжрегіональних зв'язків і формування регіональних ринків* (задає правила виробничого профілювання регіонів та удосконалює міжрегіональні зв'язки; зобов'язує проводити обґрунтування найефективніших напрямів розвитку кожного регіону в системі загальнодержавного поділу праці, спонукає до участі регіону в зовнішньоекономічній діяльності).
3. *Комплексного розвитку структурних перетворень і диверсифікації господарства регіонів* (внормовує закономірності функціонування явищ і процесів

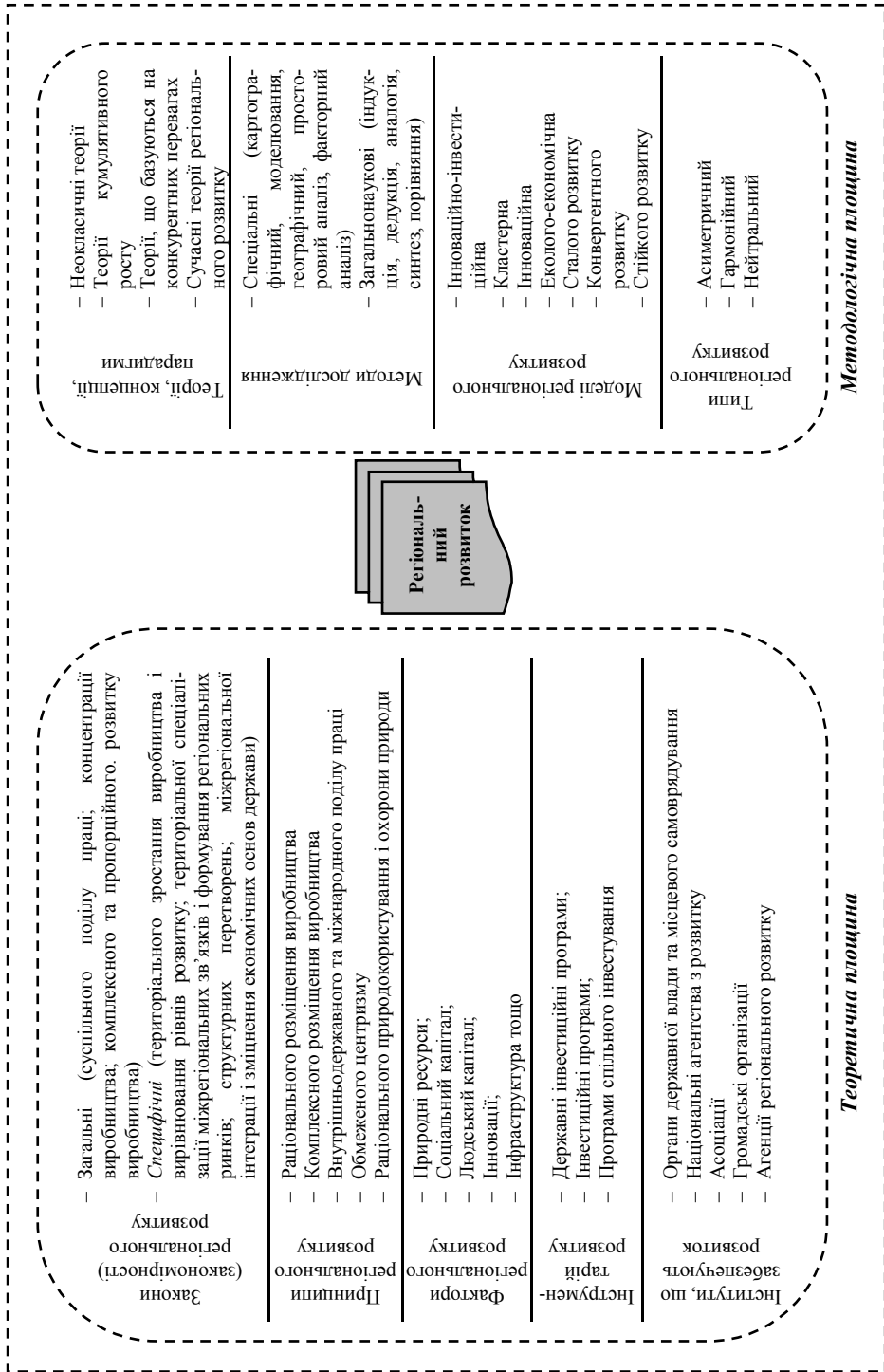

Рис. 2. Теоретико-методологічні основи дослідження регіонального розвитку

територіального розподілу праці і допускає необхідну пропорційність господарства різних територіальних утворень і їх систем, відповідність економіки кожного регіону природним, економічним, культурним умовам. По суті цей закон управляє структурною перебудовою господарства регіонів задля підвищення рівня життя населення).

4. *Міжрегіональної економічної інтеграції та укріплення економічних основ державності* (інтеграційні процеси в економіці регіонів є об'єктивною необхідністю та є однією з форм поглиблення і розширення територіального розподілу праці, розвитку науково-виробничої кооперації регіонів) [17-19].

Виходячи із закономірностей регіонального розвитку доцільним є визначення *принципів*, реалізація яких лежить в основі формування ефективної регіональної політики держави. У науковій літературі найбільшого поширення набули такі принципи регіонального розвитку [19]:

- а) *регіонального та комплексного розміщення виробництва* (розміщувати об'єкти виробництва слід так, щоб досягалась максимальна ефективність і прибутковість функціонування підприємств і галузей, при цьому було збережено комплексне використання природних, трудових тощо ресурсів);
- б) *збалансованості та пропорційності розміщення виробництва* (передбачає дотримання балансу між виробничими потужностями та наявністю різних видів ресурсів);
- в) *внутрішньодержавного та міжнародного територіального поділу праці* (має бути враховано спеціалізацію регіонів усередині країни та спеціалізацію й економічні зв'язки між державами);
- г) *принцип обмеженого центрizmu* (важливий, оскільки уособлює поєднання інтересів країни та її регіонів. Передбачає, що розвиток окремого регіону не має суперечити державній регіональній політиці).

Рівень розвитку регіону визначається низкою *чинників* (як загально системні, так і чинники зростання темпів розвитку), які є визначальними, а саме: методи управління регіональною економікою, відносинами в середині регіональної системи, раціональним використанням регіональних переваг, взаємоузгодженістю різних гілок влади в прийнятті ефективних рішень, що максимально враховують інтереси всіх сторін, інновації, людський і соціальний капітал тощо.

Розвиток регіонів потребує *інституційного* забезпечення, до якого належать: низка державних органів (міністерств, управлінь), громадських організацій, агенцій регіонального розвитку тощо. Ключове завдання цих інституцій – взаємоузгоджено реалізувати державну регіональну політику. На жаль, як свідчить практика, відсутність чіткого розмежування повноважень, узгодження діяльності між виконавчою владою та регіональною є тим бар'єром, що перешкоджає ефективному розвитку регіонів.

Основними *інструментами* фінансування регіонального розвитку слугують: державні та інвестиційні програми, програми спільного інвестування, субвенції з Державного бюджету, угоди щодо регіонального розвитку, Державний фонд регіонального розвитку (функціонує в Україні у складі загального фонду Державного бюджету). До слова, місцеві бюджети розвитку, які «прижилися» в Україні, також належать до інструментів фінансування регіонального розвитку, здебільшого є неефективними, позаяк орієнтуються на поточні витрати та витрати за «захищеними статтями».

Безумовно, що ефективне управління регіональним розвитком має «опиратися» на індивідуальну концепцію соціально-економічного розвитку на певний період для кожного регіону, яка базується на:

- економічній політиці країни та відповідає як національним, так і регіональним інтересам;
- врахуванні природних, кліматичних, демографічних, історичних, економічних особливостей території задля їх раціонального використання;

- довготерміновості;
- врахуванні інтересів усіх галузей регіону, населення, підприємств і забезпеченні зростання добробуту населення.

Як було зазначено вище, регіональний розвиток піддається впливу певних чинників, що проявляється у зміні масштабів виробництва, розміщення ресурсів тощо. Така взаємодія породжує функціонування різних типів *моделей* розвитку: інноваційно-інвестиційна, кластерна, еколого-економічна, конвергентного розвитку, сталого розвитку тощо. Кожен тип моделі залежно від внутрішніх ресурсів регіону та факторів впливу, передбачає розробку механізмів та інструментів реалізації. Прийнятні моделі розвитку враховуються в процесі реалізації економічних реформ і при формуванні державної стратегії регіонального розвитку.

У регіоналістиці загально прийнятою щодо *типів* регіонального розвитку є така позиція:

- регіональний розвиток, за якого регіони з явними певними перевагами за певним показником на початок періоду в перспективі їх зміцнюють, а регіони, які мають відносно відставання, – у перспективі його поглиблюють, вважається *нерівномірним* або *асиметричним*;
- регіональний розвиток, за якого відбувається зменшення розриву між показниками економічного розвитку різних регіонів, вважається *гармонійним* (у літературі часто ідентифікують як конвергентний);
- регіональний розвиток, за якого показники розвитку незмінні впродовж певного проміжку часу, вважається *нейтральним*.

Важливо додати, що тип розвитку ідентифікується лише в динаміці, окрім того, тип регіонального розвитку не може бути позитивним чи негативним, позаяк відносно відставання може бути стимулом для нових можливостей розвитку.

Таким чином, враховуючи викладене вище, у цілях цього дослідження, під *регіональним розвитком* слід розуміти процес нагромадження позитивних¹, незворотних, закономірних змін (описується сукупністю показників соціально-економічного стану, структури економіки тощо), які призводять до зростання рівня життя населення в довгостроковій перспективі. Авторська позиція щодо розвитку регіонів така:

- а) вектор розвитку регіону має бути орієнтований на зниження дотаційності та забезпечення саморозвитку регіону шляхом активізації внутрішніх потенційних можливостей;
- б) розвиток регіону, як стратегічна ціль державної регіональної політики, обумовлюється не тільки економічним зростанням, але, значною мірою, і державною бюджетною політикою;
- в) сучасна політика регіонального розвитку має базуватися на такій парадигмі, яка б враховувала інтереси регіонів, здобутки міжсекторного співробітництва, децентралізацію влади та збалансованість (бюджетну, економічну, соціальну, політичну).

Список використаних джерел

1. Соціально-економічні системи продуктивних сил регіонів України : посібник / С. І. Дорогунцов, Л. Г. Чернюк, П. П. Борщевський та ін. – К. : Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, 2002. – 364 с.
2. Сторонянська І. З. Міжрегіональні інтеграційні процеси в Україні: тенденції та перспективи розвитку / І. З. Сторонянська. – Львів : Інститут регіональних досліджень НАН України, 2009. – 392 с.
3. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» від 8 вересня 2005 р. №2850-IV // Відомості Верховної Ради України. . – 2005. – №51. – Ст. 548.

¹ Економічні зміни можуть бути як позитивними (підвищують конкурентоздатність регіону), так і негативними (понижують рівень і якість життя населення). Розрізняють адаптаційні та біфуркаційні механізми системних змін. Адаптаційні – це поступові, еволюційні зміни під дією внутрішніх і зовнішніх факторів. Біфуркаційні – це радикальні зміни з великими ризиками та неочікуваними наслідками.

4. Долішній М. І. Регіональна політика на рубежі ХХ-ХХІ століть: нові пріоритети. – К. : Наукова думка, 2006. – 512 с.
5. Державне управління регіональним розвитком України : монографія / за заг. ред. В. Є. Воротіна, Я. А. Жаліла. – К. : Національний інститут стратегічних досліджень при Президентіві України, 2010. – 288 с.
6. Декларація щодо регіоналізму в Європі. – Страсбург-Седекс : Асамблея Європейських Регіонів, 1996. – 12 с.
7. Фадеева Т. М. Федералистская модель Европейского Союза / Т. М. Фадеева // Мировая экономика и международные отношения / Институт мировой экономики и международных отношений РАН. – 2000. – №6. – С. 26-28.
8. Гаврилов А. И. Региональная экономика и управление : учеб. пособие для вузов / А. И. Гаврилов. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 239 с.
9. Рemezков А. А. Сущность и значение региона в управлении экономикой АПК. – М. : Приор, 2007. – 225 с.
10. Кожурин Ф. Д. Совершенствование регионального управления / Ф. Д. Кожурин. – М. : Знание, 1990. – 64 с.
11. Чужиков В. І. Глобальна регіоналістика: історія та сучасна методологія / В. І. Чужиков. – К. : Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, 2008. – 272 с.
12. Верхоглядова Н. І. Регіон як самокерована соціально-економічна система / Н. І. Верхоглядова, І. В. Олініченко // Інноваційна економіка. – 2013. – №5(43). – С. 113-117.
13. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова. – М. : Оникс, Мир и Образование, 2009. – 736 с.
14. Советский энциклопедический словарь / гл. ред. А. М. Прохоров. – М. : Советская энциклопедия, 1982. – 1600 с.
15. Зимовець В. В. Державна фінансова політика економічного розвитку / В. В. Зимовець. – К. : Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2010. – 356 с.
16. Ерохина Е. А. Экономическое развитие и экономический рост: системно-саморганизационный подход к исследованию [Электронный ресурс] / Е. А. Ерохина // Известия Томского политехнического университета. – 2008. – Том 312. – №6. – С. 39-41. – Режим доступ : http://www.lib.tpu.ru/fulltext/v/Bulletin_TPU/2008/v312/i6/09.pdf
17. Заблоцький Б. Ф. Регіональна економіка : навч. посіб. / Б. Ф. Заблоцький. – Львів : Новий світ-2000, 2007. – 548 с.
18. Клиновий Д. В. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка України : навч. посіб. / Д. В. Клиновий, Т. В. Пєпа. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 728 с.
19. Джаман М. О. Теорія економіки регіонів : навч. посіб. {Електронний ресурс} / М. О. Джаман. – К. : Центр учбової літератури, 2014. – 384 с. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/1584072062958/rps/teoriya_ekonomiki_regioniv

References

1. Dorohuntsov, S. I., Chernyuk, L. H., Borshchevs'kyu, P. P. & et. al. *Sotsial'no-ekonomichni systemy produktyvnykh syl rehioniv Ukrainy [Socio-economic system of the productive forces of Regions Ukraine] (Manual)*. Kyiv: Kyiv National Economic University n. a. Vadym Hetman. [in Ukrainian].
2. Storonyanska, I. Z. (2009). *Mizhrehional'ni intehratsiyni protsesy v Ukraini: tendentsiyyi ta perspektyvy rozvytku [Cross-regional integration processes in Ukraine: trends and prospects]*. Lviv: Institute of Regional Research of the NAS of Ukraine. [in Ukrainian].
3. Supreme Council of Ukraine (2005). Pro stymulyuvannya rozvytku rehioniv [On stimulating regional development]: Law of Ukraine, adopted on 2005, September 08, 2850-IV. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy – The Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 51. [in Ukrainian].
4. Dolishniy, M. I. (2006). *Rehional'na polityka na rubezhi XX-XXI stolit' : novi priorytety [Regional Policy at the Turn of XX and XXI Centuries: New Priorities]*. Kyiv: Naukova Dumka. [in Ukrainian].
5. Vorotin, V. Y., & Zhalilo, Y. A. (Eds.) (2010). *Derzhavne upravlinnya rehional'nym rozvytkom Ukrainy [State management of regional development Ukraine]*. Kyiv: National Institute of Strategic Studies. [in Ukrainian].
6. Assembly of European Regions (1996). *Deklaratsiya shchodo rehionalizmu v Yevropi [Declaration on regionalism in Europe]*. Strasbourg Cedex, France. [in Ukrainian].
7. Fadeeva, T. M. (2000). *Federalistskaya model' Yevropeyskogo Soyuzha [Federalist model of the European Union]*. *Mirovaya ekonomika i mezhduarodnyye otnosheniya – World Economy and International Relations*, 6, 26-28. Moscow: Institute of World Economy and International Relations of the Russian Academy of Sciences. [in Russian].
8. Gavrilov, A. I. (2002). *Regional'naya ekonomika i upravleniye [Regional economy and management] (Manual)*. Moscow: UNITY-DANA. [in Russian].
9. Remezov, A. A. (2007). *Sushchnost' i znacheniyе regiona v upravlenii ekonomikoy APK [The nature and importance of the region to manage the economy of AIC]*. Moscow: Prior. [in Russian].

10. Kozhurin, F. D. (1999). *Sovershenstvovaniye regional'nogo upravleniya [Improving of regional governance]*. Moscow: Znanie. [in Russian].
11. Chuzhykov, V. I. (2008). *Hlobal'na rehionalistyka: istoriya ta suchasna metodolohiya [Global regionalism: history and modern methodology]*. Kyiv: Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman. [in Ukrainian].
12. Verkhohlyadova, N. I., & Olinichenko, I. V. (2013). *Rehion yak samokerovana sotsial'no-ekonomichna systema [Region as intelligent socio-economic system]*. *Innovatsiyna ekonomika – Innovative Economy*, 43(5), 113-117. Khmelnytsky: Podilsky State Agrarian Technical University. [in Ukrainian].
13. Ozhegov, S. I., & Shvedova, N. Y. (2009). *Tolkovyy slovar 'russkogo yazyka [Tolkovyy slovar 'russkogo yazyka]*. Moscow: Onyx, Peace and Education. [in Russian].
14. Prokhorov, A. M. (Ed.) (1982). *Sovetskiy entsiklopedicheskiy slovar' [Soviet Encyclopedic Dictionary]*. Moscow: Soviet Encyclopedia. [in Russian].
15. Zymovets, V. V. (2010). *Derzhavna finansova polityka ekonomichnoho rozvytku [State financial policies of economic development]*. Kyiv: Institute for Economics and Forecasting of Ukrainian NAS. [in Ukrainian].
16. Yerokhina, Ye. A. (2008). *Ekonomicheskoye razvitiye i ekonomicheskyy rost: sistemno-samorganizatsionnyy podkhod k issledovaniyu [Economic development and economic growth: samorganizatsionnyy systemic approach to research]*. *Izvestiya Tomskogo politekhnicheskogo universiteta – Bulletin of the Tomsk Polytechnic University*, 312(6), 39-41. Retrieved from http://www.lib.tpu.ru/fulltext/v/Bulletin_TPU/2008/v312/i6/09.pdf [in Russian].
17. Zablotskiy, B. F. (2007). *Regional'na ekonomika [Regional economy]* (Manual). Lviv: New World-2000. [in Ukrainian].
18. Klynovyy, D. V., & Pepa, T. V. (2006). *Rozmishchennya produktyvnykh syl i rehional'na ekonomika Ukrainy [Distribution of productive forces and regional economy of Ukraine]*. Kyiv: Center of Educational Literature. [in Ukrainian].
19. Dzhaman, M. O. (2014). *Teoriya ekonomiky rehioniv [The theory of regional economies]* (Manual). Kyiv: Center of Educational Literature. Retrieved from http://pidruchniki.com/1584072062958/rps/teoriya_ekonomiki_regioniv [in Ukrainian].

Voznyak H. V. Regional Development: the Nature and Methodological Basis.

Transformation processes in the global economy, evolutionary change within countries, and the growth of competitiveness of regions change the nature of the relationship between management entities. In this format the state as a closed economic space activities of subnational entities gradually loses its meaning. At the same time, the importance of regions as actors in the global economy increases significantly. The purpose of this article is to deepen the theoretical and methodological provisions of the regional development in the context of socio-economic transformation. In this article the author describes theoretical approaches to understanding the essence of "region" in terms of territorial, system and management approaches. Classification of regions according to certain classification sign is proposed. the Author's conclusions and generalizations about own vision of the essence of this term are presented. The author notes: the lack of a uniform approach to definition of essence of concept "region"; the identification of the concepts of "region, regional system, the area" with an emphasis on administrative component; feasibility to consider the region as a field of the structural system with the set of stable relationships between economic entities of the same rank, with the simultaneous existence of the order of the highest rank; enhance domestic economic capacity to ensure own development. The theoretic-methodological basis for regional development in the theoretical and methodological planes is covered. In the article the author describes the laws, principles and factors of regional development. Funding instruments for regional development and the possible institutional support are systematized. The types and models of regional development are selected. The own vision of regional development is formulated, which should be comprehended as the process of accumulation is positive, irreversible, regular changes, which lead to higher living standards in the long term. It is proved that the vector of development of the region should be focused on the reduction of subsidization, the provision of self-development by enhancing internal capabilities. Modern regional development policy should be based on such a paradigm, which would take into account the interests of regions, the achievement of intersectoral cooperation, decentralization of power and balance (budgetary, economic, social, political).

Keywords: region, growth, development, regional development, interregional integration, balance.

Voznyak Galyna Vasylivna – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, докторант ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України» (e-mail gvoznyak@gmail.com).

Voznyak Halyna Vasyliivna – Ph.D. (Econ.), Sen.Res., Doctoral Postgraduate of the SI "Institute of Regional Research n.a. M.I. Dolishnyi of the NAS of Ukraine".

Надійшло 14.07.2015 р.